

Milica A. Mastilo

Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet
Doktorske studije španskog jezika i književnosti
milimastilo@gmail.com
0000-0001-9533-7607

Originalni istraživački rad
UDC 371.3:811.134.2'243-057.87
DOI: 10.19090/MV.2024.15.149-168

Jelena M. Kovač

Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet, Katedra za iberijske studije
jelena.kovac@fil.bg.ac.rs
0009-0008-2191-1862

METODIČKA PODRŠKA U PROGRAMU UČENJA ZALAGANJEM U ZAJEDNICI: PRIMER „ŠPANSKOG U ALASU”

APSTRAKT: Predmet istraživanja rada čini metodička podrška u programu učenja zalaganjem u zajednici, sa naglaskom na percepciji i recepciji metodičke podrške tokom projekta „Španski u Alasu”. U fokusu nastavnog procesa nalazi se podučavanje stranog jezika kroz zadatak na ranom uzrastu. Predstavićemo istraživanje sprovedeno na Katedri za iberijske studije Filološkog fakulteta u Beogradu sa studentima osnovnih i master studija. Istraživanje obuhvata dve generacije budućih nastavnika španskog jezika, učesnika u projektu koji su u procesu inicijalnog obrazovanja nastavnika. Za prikupljanje podataka koristili smo Gugl Forms (*Google Forms*) anketu. Naš cilj je bio da pokažemo u kojoj meri program učenja zalaganjem u zajednici doprinosi razvoju kritičkog mišljenja i podstiče učesnike na promišljanje o sopstvenoj ulozi u projektu, o nastavnom procesu, a potom i o razvoju lokalne zajednice. Rezultati su pokazali da su stručno vođenje kroz pripremu časova i metodička podrška doprineli prevazilaženju profesionalnih izazova pred kojima su se studenti našli, izlasku iz okvira tradicionalnog pristupa nastavi, te da su učesnici programa učenja zalaganjem u zajednici na kraju bili profesionalno osnaženi.

Ključne reči: metodička podrška, učenje zalaganjem u zajednici, nastavnici u inicijalnom obrazovanju, podučavanje kroz zadatak, podučavanje na ranom uzrastu, Španski u Alasu.

METHODOLOGICAL SUPPORT DURING SERVICE-LEARNING PROGRAM: THE EXAMPLE OF “SPANISH AT ALAS”

ABSTRACT: This research explores a methodological support in a service-learning program, with a focus on its perception and reception during the “Spanish at Alas” project. The focus of the teaching process is a task-based foreign language teaching at an early age. We will present the research conducted at the Department of Iberian Studies at the Faculty of Philology in Belgrade, with undergraduate and master students. The research includes two generations of future Spanish teachers, participants in the project who are in the process of initial teacher education. We used a *Google Forms* survey to collect data. The

aim was to show to what extent service-learning contributes to the critical thinking development and encourages reflection about one's own role in the project, firstly about the teaching process itself, and then about the local community development. The results showed that professional guidance through the lesson preparation and methodological support contributed to overcoming of professional challenges faced by students, to leaving the framework of the traditional approach to teaching, and that the participants of the service-learning program were ultimately professionally empowered.

Key words: methodological support, service learning, pre-service teachers, task-based teaching, teaching at an early age, Spanish at *Alas*.

1. UVOD

Proces inicijalnog obrazovanja nastavnika (engl. *initial teacher education*) je kompleksni mehanizam koji ima za cilj sticanje i razvoj kompetencija za rad u nastavi. Ovaj proces ne podrazumeva samo osposobljavanje budućih nastavnika i nastavnica za pripremanje i održavanje časa u učionici, već ima i zadatak da kod njih razvije svest o značaju kontinuiranog usavršavanja, te samorefleksije, odnosno konstantnog promišljanja i preispitivanja sopstvenog načina rada i njegovog usavršavanja.

Prema Blajhenbaheru i saradnicima (Bleichenbacher et al. 2019: 9–10), kompetencije nastavnika stranih jezika se mogu grupisati u osam dimenzija: profesionalne vrednosti i principi; jezičke/komunikativne kompetencije; informaciono-tehnološke kompetencije, tj. digitalne kompetencije; metalingvističke, metadiskurzivne i metakulturne kompetencije; nastavne kompetencije (planiranje, priprema, realizacija i upravljanje nastavnim procesom, evaluacija učeničkog napretka); saradničke kompetencije; kompetencije za inicijalno obrazovanje i kontinuirano usavršavanje; mogućnosti stručnog usavršavanja. Kako bi se navedene kompetencije mogle razvijati, potrebno je stvoriti odgovarajuće uslove u okviru institucionalnog obrazovnog plana i programa. Budući da kurikulumi za obrazovanje nastavnika i nastavnica španskog kao stranog jezika u Srbiji nisu osmišljeni tako da u potpunosti omogućе razvoj svih navedenih kompetencija (Jovanović & Mastilo 2022: 83–86), javlja se potreba za alternativnim vidovima podrške u okviru njihovog inicijalnog obrazovanja. Jedan od njih jeste program učenja zalaganjem u lokalnoj zajednici (engl. *service-learning*), koji podrazumeva „smišljeno povezivanje nastavnog sadržaja sa društveno korisnom akcijom” (Raković & Perić Prkosovački 2020: 6).

U ovom radu ćemo predstaviti istraživanje sprovedeno u okviru projekta „Španski u *Alasu*”, svojevrsnog programa učenja zalaganjem u zajednici, koji se realizuje u saradnji Katedre za iberijske studije Filološkog fakulteta Univerziteta u

Beogradu, Udruženja profesora španskog jezika Srbije (APES) i OŠ „Mihailo Petrović Alas” u Beogradu (v. Jovanović 2023: 190–191, Jovanović 2024). Istraživanje obuhvata dve generacije budućih nastavnika i nastavnica španskog jezika koji/e su učestvovali/e u pomenutom projektu. Podaci za potrebe ovog istraživanja prikupljeni su originalnom anketom napravljenom u Gugl Forms formatu (*Google Forms*), koja je distribuirana studentima i studentkinjama putem elektronske pošte.

Cilj našeg istraživanja je da pokažemo u kojoj meri učenje zalaganjem u zajednici može da pomogne studentima i studentkinjama, koji/e su u procesu inicijalnog obrazovanja nastavnika (engl. *pre-service teachers*), da razviju nastavničke kompetencije za rad na ranom uzrastu, usmerene prevashodno na podučavanje kroz zadatak, kao i svest o potrebama lokalne zajednice kojoj doprinose. Budući da su studenti i studentkinje tokom angažovanja na projektu, pored direktnog učešća u svim fazama nastavnog procesa, imali/e i različite vidove podrške (radionice, konsultacije, povratne informacije, itd.), pretpostavlja se da će projekat doprineti razvoju njihovog kritičkog promišljanja. Očekuje se, takođe, i podsticanje samorefleksije o angažovanju u projektu, kao i o samom nastavnom procesu.

Nakon teorijskog okvira, koji obuhvata koncept učenja zalaganjem u zajednici i podučavanje jezika kroz zadatak (engl. *task-based language teaching*), osvrnućemo se na metodologiju istraživanja. Na kraju ćemo predstaviti analizu i rezultate istraživanja, i izneti zaključna razmatranja do kojih smo došle tokom ovog kvantitativno-kvalitativnog istraživanja.

2. TEORIJSKE POSTAVKE

Kada je reč o teorijskim postavkama, ključni teorijski koncept za naše istraživanje predstavlja učenje zalaganjem u lokalnoj zajednici, dok ćemo prilikom implementiranja teorije u praksu, naglasak staviti na metodičku podršku, kao i na razvoj kompetencija za podučavanje španskog jezika na ranom osnovnoškolskom uzrastu. Budući da su studenti i studentkinje tokom projekta imali/e zadatak da primene savremeni nastavni pristup, osvrnućemo se i na pristup podučavanja jezika kroz zadatak.

2.1. Učenje zalaganjem u zajednici

Učenje zalaganjem u zajednici predstavlja pedagoški pristup koji akcenat stavlja na udruživanje nastavne aktivnosti i služenje društvenoj zajednici (Swick

2001: 261; Verducci & Pope 2001; Jovanović 2024). Ključna karakteristika i svrha ovog pristupa jeste da olakša razvoj odgovornih pojedinaca, odnosno članova zajednice koji su u stanju da razumeju potrebe svog društvenog konteksta, kao i da daju doprinos neposrednoj, lokalnoj zajednici (Jovanović 2024). Dakle, reč je o pristupu koji smisleno „povezuje društveno korisni rad i akademsko promišljanje i analizu” (Hale 1999: 9).

S obzirom na to da pristup učenja zalaganjem u zajednici uvek uključuje obrazovne aktivnosti u autentičnom kontekstu, zasnovanom na potrebama koje imaju pripadnici određene lokalne zajednice, pretpostavlja se da ovakva didaktička praksa doprinosi stvaranju neophodnih okolnosti za saradnju, profesionalnu razmenu i razvoj (Jovanović 2024). Na taj način, učenje zalaganjem u zajednici ostvaruje tri cilja, a to su: akademski, profesionalni i društveno korisni ciljevi (v. Howard 2001; Jovanović 2023; Jovanović 2024). U poslednje vreme, uključivanje programa učenja zalaganjem u zajednici dobija sve veći značaj u oblasti učenja i podučavanja jezika (Jovanović 2024).

2.2. Podučavanje jezika kroz zadatak

Nastava stranih jezika kroz zadatke se tokom devedesetih godina XX veka uspostavlja kao novi način rada u učionici (Vázquez López 2009: 237), budući da je sam kraj XX veka iziskivao modernizovanje rada u raznim oblastima, te tako i u obrazovanju. Ovakav pristup nastavi učenje jezika sagledava kao društveno konstruisano, kroz interakciju onih koji su uključeni u proces učenja, tretirajući zadatke kao planove rada koji se donose u skladu sa ličnim dispozicijama i ciljevima pojedinačnih učenika u određenim okruženjima. Reč je, dakle, o socio-kulturnoj perspektivi koja ima važne implikacije za način konceptualizacije zadataka, kako prilikom istraživanja tema koje će se obrađivati tako i prilikom učenja samog jezika (Ellis 2000: 194–195).

Učenje zasnovano na zadacima može se koristiti za rad sa svim uzrastima i na svim nivoima, uključujući časove mešovitih veština, integrisanih veština i rad na korpusu, kao i časove na kojima se radi gramatička analiza (Willis 1996). Upotreba ovog pristupa dozvoljava veoma široku primenu u učionici. Međutim, kada je reč o učenju stranih jezika na ranom uzrastu, potrebno je tom procesu pristupiti na sasvim drugačiji način u odnosu na situacije u kojima strane jezike uče odrasli ljudi. S obzirom na činjenicu da jezik sam po sebi nije predmet dečjeg interesovanja, već je jezik sredstvo koje im omogućava da međusobno komuniciraju tokom igre, važno je koristiti metodologiju prilagođenu dečjim

potrebama i interesovanjima (Jovanović et al. 2022: 9). Stoga je neophodno prilagoditi sve kontekstu u kome se odvija nastavni proces.

Sam pristup podučavanja jezika kroz zadatakse sastoji iz tri faze: *zagrevanje*, koje prethodi glavnom zadatku i služi da se đaci pripreme i motivišu za rad na zadatku; zatim sledi *glavni zadatak*, tj. fokusirani rad koji podrazumeva spontanu upotrebu ciljnog jezika i aktivaciju transverzalnih kompetencija kako bi se kreirao proizvod učeničkog rada, dok se na posletku radi *post-zadatak*. U poslednjoj fazi fokus je na određenom aspektu zadatka, kako bi se razjasnile nedoumice i odvojilo vreme za promišljanje o samom zadatku (Ellis 2020; Jovanović et al. 2022: 21–22). Sve tri pomenute faze podučavanja jezika kroz zadatak podrazumevaju aktivno učešće učenika i učenica na času, dok se nastavnik ili nastavnica nalaze u ulozi moderatora u samom nastavnom procesu (Ellis 2020: 209).

Tokom poređenja ishoda pomenutog nastavnog pristupa i tradicionalnog pristupa podučavanju, poznatog kao PPP protokol (engl. *presentation-practice-production*), došlo se do sledećeg zaključka: podučavanje zasnovano na zadatku je efikasnije za učenje zato što taj pristup na času podstiče komunikaciju i učeničku saradnju, razvija kreativnost kod učenika i učenica, kao i istraživačke kompetencije i sposobnost kritičkog mišljenja, te na taj način podstiče autonomiju u učenju (Ellis 2017; Jovanović et al. 2022: 21).

U kojoj meri će se ovaj savremeni pristup primenjivati u nastavi, zavisi od toga koliko će budući nastavnici i nastavnice stranih jezika biti obučeni/e da ga primenjuju, ali i koliko će biti spremni/e da se odvoje od ideje tradicionalnog pristupa nastavi i njegove primene na svojim časovima.

3. PROJEKAT „ŠPANSKI U ALASU”

Projekat „Španski u *Alasu*” pokrenut je akademske 2018/19. godine, kada je sklopljen sporazum između Katedre za iberijske studije Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu, OŠ „Mihailo Petrović Alas” u Beogradu i Udruženja profesora španskog jezika Srbije (APES), a na inicijativu prof. dr Ane S. Jovanović, koordinatorke projekta (v. Jovanović 2023: 190, 191; Jovanović 2024). Sam program projekta kreiran je na osnovu dva opšta cilja: promovisanje višejezičnog obrazovanja na ranom uzrastu i pružanje nastavnog iskustva budućim nastavnicima španskog jezika (Jovanović 2024). Projekat predstavlja program učenja kroz zalaganje u lokalnoj zajednici, budući da studentima i studentkinjama omogućava da se direktno uključe u lokalni kontekst – osnovnu školu – i da generišu promene u njemu, ali i da razvijaju svoje profesionalne kompetencije.

Naime, reč je o neformalnom uvođenju španskog kao stranog jezika u pomenutu osnovnu školu, u kojoj se kao strani jezici izučavaju engleski i francuski, što podstiče ideju o plurilingvalnom obrazovanju (Jovanović 2024). Pored toga, projekat obuhvata i niz dodatnih aktivnosti usmerenih na razvoj nastavničkih kompetencija za podučavanje na ranom uzrastu, a ističe se razvoj kompetencija za primenu metode nastava jezika kroz zadatak (Jovanović 2023: 190; Jovanović 2024). Dakle, ciljevi projekta su, pre svega, razvoj plurilingvalnog obrazovanja u lokalnoj zajednici i osnaživanje nastavnika i nastavnica španskog jezika koji/e su u procesu inicijalnog obrazovanja.

U projektu su do sada učestvovali/e studenti i studentkinje pomenute Katedre koji/e su uglavnom pohađali/e neki od kurseva namenjenih nastavničkom pozivu (Jovanović 2023: 191): *Primenjena lingvistika i nastava španskog jezika 1*, *Primenjena lingvistika i nastava španskog jezika 2*, *Specijalne teme iz primenjene lingvistike*, *Metodička praksa – hospitovanje*. Takođe, u programu je učestvovalo i nekoliko studenata i studentkinja koji/e nisu pohađali/e nijedan od navedenih kurseva, ali su imali/e želju (i potrebu) za praktičnim radom. Naime, oni/one su držali/e nastavu španskog kao stranog jezika u OŠ „Mihailo Petrović Alas” đacima prvog, drugog, trećeg i četvrtog razreda, jednom nedeljno, u trajanju od jednog školskog časa (45 minuta). Vremenski okvir je bila jedna školska/akademska godina, uglavnom od novembra do maja meseca. Tokom tog perioda, za praktikante i praktikantkinje bili su organizovani redovni sastanci s mentorkom, radionice u vezi sa podučavanjem na ranom uzrastu (podučavanje dece, nastava kroz zadatke, upotreba ciljnog jezika u učionici, razvoj plurilingvizma, itd.); potom, povremene konsultacije uživo i putem imejla, kao i podrška u pripremi časova.

Studenti i studentkinje poslednje dve generacije (2021/22. i 2022/23), čiji je rad predmet našeg istraživanja, bili/e su u obavezi da redovno postavljaju pripreme časova na platformu *Trello*, kojom upravlja koordinatorka projekta. Na istu platformu su, pre početka same prakse, postavljene značajne informacije: spisak učenika, raspored časova, važni kontakti, priručnik za podučavanje na ranom uzrastu – *Profedepeques*, didaktičko uputstvo za rad sa decom od I do IV razreda, program nastave i učenja, kao i obrazac za pripremu časa. Kada je reč o proveru i kontrolisanju priprema za čas i davanju povratnih informacija, obe generacije su imale redovnu podršku na platformi *Trello*. Svaka priprema je detaljno pregledana, a studentima i studentkinjama su profesorka ili saradnica na projektu slale povratne informacije i sugestije. Kao značajan vid podrške za generacije 2021/22. i 2022/23, tokom programa učenja zalaganjem u zajednici, bila

je i *WhatsApp* grupa, koja je služila za brzu razmenu informacija – saveta, iznošenja problema, detalja o uspehu i neuspehu na časovima i tome slično.

Treba napomenuti da je angažovanje na projektu bilo dobrovoljno (i za pojedince, i za institucije), budući da se kroz pomenuti projekat ne ostvaruje profit. Metodička praksa u okviru projekta nije deo nijednog studijskog kursa, već je vannastavna aktivnost za sve zainteresovane studente i studentkinje Katedre za iberijske studije. Za ovu vrstu aktivnosti su se, pored potvrde o angažovanju, mogli dobiti i ESPB bodovi za vannastavne aktivnosti (Jovanović 2024).

4. ISTRAŽIVANJE

U okviru ovog odeljka predstavimo naše kvantitativno-kvalitativno istraživanje. Cilj istraživanja je bio da se utvrdi u kojoj meri učenje zalaganjem u zajednici, kao jedna društveno-angažovana aktivnost (koja u ovom slučaju obuhvata usmereno vođenje kroz metodičku praksu i neposredno i aktivno uključivanje u nastavu), može da pomogne studentima i studentkinjama, koji/e su u procesu inicijalnog obrazovanja nastavnika, da razviju prevashodno nastavničke kompetencije za rad na ranom uzrastu, sa naglaskom na nastavu kroz zadatak, a potom i svest o potrebama lokalne zajednice. Težište istraživanja je bilo na percepciji i recepciji metodičke podrške tokom projekta, a kao glavna istraživačka pitanja izdvojila su se sledeća:

1. Sa kojim izazovima se susreću praktikanti i praktikantkinje u toku stručne prakse „Španski u *Alasu*”?
2. U kojoj meri program poput „Španskog u *Alasu*” doprinosi profesionalnom razvoju budućih nastavnika i nastavnica španskog kao stranog jezika?
3. Da li učenje zalaganjem u zajednici podstiče metakognitivnu svest o sticanju i razvoju nastavničkih kompetencija za rad na ranom uzrastu?
4. U kojoj meri učenje zalaganjem u zajednici utiče na prepoznavanje sopstvenih potreba u inicijalnom obrazovanju nastavnika?

Pretpostavljamo da će se metodička podrška u programu učenja zalaganjem u zajednici pokazati kao značajna za razvoj nastavničkih kompetencija za podučavanje na ranom uzrastu, te da će podstaći buduće nastavnike i nastavnice da promišljaju svoju ulogu u nastavnom procesu.

Istraživanje je sprovedeno u vidu ankete koja sadrži informacije o poslednje dve generacije praktikanata i praktikantkinja u OŠ „Mihailo Petrović Alas” (dalje u tekstu Alas). Anketa kao istraživački instrument nam je omogućila da prikupimo veliki broj podataka u kratkom vremenskom periodu (v. Dörnyei

2003: 9), budući da je uz pomoć ovog istraživačkog instrumenta moguće obuhvatiti posebne kategorije ispitanika i ispitanica i njihove društvene interakcije (v. Jansen 2013: 42). U našem slučaju, posebna kategorija se odnosi na nastavnike i nastavnice španskog kao stranog jezika u inicijalnom obrazovanju.

Anketa je sastavljena u formi *Gugl* formulara i sadrži pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Prema tome, pored prikupljanja opštih podataka o ispitanicima i ispitanicama, daje nam mogućnost prikupljanja esejskih odgovora, za koje smatramo da najviše doprinose razumevanju situacije u kojoj se nalazi naša ciljna grupa. Pitanja otvorenog tipa nam omogućavaju kvalitativnu analizu podataka koja nam obezbeđuje da utvrdimo razlike među ispitanicima i ispitanicama (Jansen 2013: 43). Praktikantima i praktikantkinjama je najavljeno da će putim imejla dobiti anketu.

3.1. Analiza ankete¹

Uzorak koji se sastoji od dva učesnika i četrnaest učesnica na projektu ispitali smo putem *Gugl* ankete, sprovedene od maja do juna 2023. godine. Popunjavanje ankete bilo je obavezno za sve učesnike i učesnice koji su na projektu radili školske 2021/22. i 2022/23. godine. Anketa sadrži sledeće podatke:

- nivo studija praktikanata i praktikantkinja u trenutku uključanja u projekat;
- način pripreme i realizacije nastave (samostalno, uglavnom samostalno, uglavnom timski, timski);
- broj održanih časova;
- pohađanje univerzitetskih kurseva i drugih edukacija u vezi sa podučavanjem španskog kao stranog jezika;
- evaluacija različitih vidova metodičke podrške na projektu;
- značaj projekta za profesionalni rast i razvoj učesnika i učesnica;

¹ Anketa: *Podučavanje na ranom uzrastu. Informacije o praktikantima i praktikantkinjama u „Alasu”*, <https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdVLSZP8monZuMNX3scwUqysttF8Y3a3Ln15Zd0dqUQ5DbOfg/viewform> (pristupljeno 15.6.2023. godine).

- sugestije za unapređenje projekta.

Svi/e praktikanti i praktikantkinje su držali/e nastavu isključivo u toku jedne školske godine, njih osmoro po godini. Anketu je popunilo ukupno šesnaest osoba (N=16). Podaci su analizirani u programu *Majkrosoft Eksel (Microsoft Excel)*.

U toku učešća na projektu, dve praktikantkinje su bile na trećoj godini osnovnih akademskih studija, dva praktikanta i pet praktikantkinja na četvrtoj godini, dok je preostalih sedam praktikantkinja pohađalo master akademske studije. Trinaest osoba je pohađalo kurseve iz *Primenjene lingvistike* pre rada na projektu, a tri osobe nisu. Od te tri osobe, dve su bile na master, a jedna na osnovnim akademskim studijama (sve tri pripadaju generaciji 2022/23). Šest osoba navodi da su im pomenuti kursevi bili veoma relevantni za učešće na projektu. Nih pet kao glavne benefite pohađanja nastave iz predmeta *Primenjena lingvistika* ističe lakšu pripremu i organizaciju časa. U vezi s tim, ističu se dva komentara – prvi, praktikanta iz generacije 2021/22, i drugi, koji je dala praktikantkinja iz aktuelne generacije 2022/23:

Komentar 1: „Pohađao sam kurs za vreme učešća na projektu. Znanja koja sam stekao su mi služila i u pripremi časova, odnosno nastavnih jedinica, takođe u realizaciji časova. U pogledu pripreme, izdvojio bih kompetencije. Zahvaljujući tim informacijama sam lakše razaznao koje kompetencije se vežbaju na kom času, a u skladu sa nastavnom jedinicom i aktivnostima, te da ih i imenujem. Lakše sam popunjavao plan časa kada sam imao te informacije. U pogledu realizacije pomogla mi je ona trodelna struktura podele aktivnosti, pa imamo „razgibavanje”, glavni deo i rekapitulaciju. Čini mi se da se zove “actividad por modelo”, tako nešto. Zahvaljujući tome sam mogao lakše da organizujem aktivnosti za čas, a prema nastavnoj jedinici, jer sam ih razvrstavao u te tri kategorije. A uz pomoć tog principa je aktivnost koleginice [sa kojom sam radio u paru] i mene postala deo priručnika *Profedepeques*. Sve u svemu, odgovor je potvrđan. Znanje sa kursa je bilo relevantno. :)”

Komentar 2: „Ona [znanja stečena na kursevima *Primenjene lingvistike*] su mi pokazala kako se priprema čas, koji metod bi trebalo koristiti, šta raditi u kriznim situacijama, kako se treba prilagođavati učenicima i njihovim potrebama, kako na adekvatan način obraditi temu da bi se razvijale kompetencije, a ne samo prelazila neka oblast, kako atmosferu u učionici učiniti prijatnijom, kako da svi budu uključeni, bez obzira na njihove razlike... Sem toga, pomogli su mi da ja napredujem i da promišljam o tome kako je prošao čas i šta je moglo bolje.”

U toku stručne prakse u *Alasu*, a u okviru predmeta *Metodička praksa – hospitanje*, bile su organizovane radionice o podučavanju španskog kao stranog jezika na ranom uzrastu. Za generaciju 2021/22. bilo je organizovano sedam radionica (v. Tabela 1). Pored toga, iste godine je u toku bio i projekat

DeTELEDA, te su praktikanti i praktikantkinje ove generacije imali/e priliku da učestvuju u međunarodnoj konferenciji *Profedepeques – Razvoj kompetencija nastavnika španskog jezika za rad sa decom ranog uzrasta u digitalno doba*. Konferencija je održana 23. septembra 2022. godine na Filološkom fakultetu u Beogradu.² Važno je napomenuti da je jedan par studenata svoje nastavno iskustvo iz *Alasa* predstavio na pomenutoj konferenciji, a da je šest praktikanata i praktikantkinja objavilo predloge didaktičkih aktivnosti u istoimenom priručniku.³ Za generaciju 2022/23. organizovano je pet radionica (v. Tabela 2). Poučeni prethodnim iskustvom, radionicu o podučavanju kroz zadatke održali smo na početku akademske godine. Učesnici i učesnice ove generacije, pored dostupnog priručnika, imali su priliku i da pohađaju besplatan onlajn kurs *Profe de peques*⁴, koji obrađuje teme u vezi sa podučavanjem španskog jezika na ranom uzrastu. Sve radionice na fakultetu bile su organizovane u vremenskom periodu od novembra do maja te akademske godine.

Tema radionice	Realizatori
Razvoj višjezičnosti i nastava španskog jezika	<ul style="list-style-type: none">Ana S. Jovanović, Filološki fakultet u Beogradu
Metodika rada sa učenicima nižih razreda	<ul style="list-style-type: none">Ljiljana Lazarević, OŠ „Mihailo Petrović Alas”, Beograd
Metodičko-didaktička organizacija nastavnog časa i školska administracija	<ul style="list-style-type: none">Mile Sajčić, OŠ „Zmaj Jova Jovanović” i Osma beogradska gimnazija
Izazovi savremenog obrazovanja	<ul style="list-style-type: none">Violeta Vlajković Bojić, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV)
Jezičke obrazovne politike	<ul style="list-style-type: none">Jelena Filipović, Filološki fakultet u Beogradu
Učenje kroz zadatke na ranom uzrastu	<ul style="list-style-type: none">Milica Mastilo, Filološki fakultet u

² Projekat DeTELEDA – *Development of Competences of Spanish Language Teachers for Early Language Education in the Digital Age*, finansiran od strane Erasmus+ programa, objedinio je stručnjake iz oblasti primenjene lingvistike i metodike nastave španskog jezika iz Srbije, Slovenije i Španije. U okviru projekta, organizovane su edukacije, radionice i konferencije o podučavanju na ranom uzrastu u digitalno doba. Više informacija o projektu nalazi se na veb-sajtu koordinatora, Udruženja profesora španskog jezika Srbije: <http://www.apes.edu.rs/projekat-ka2-2020/>.

³ Priručnik i drugi didaktički materijali, kao i kurs namenjen nastavnicima i nastavnicima španskog za rad sa decom, mogu se naći na sledećem linku: <http://www.profedepeques.apes.edu.rs/>.

⁴ Pristupni link za kurs: <https://deteleda.fil.bg.ac.rs/>.

	<p>Beogradu</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jelena Kovač, Filološki fakultet u Beogradu
Profesionalna udruženja: za koga i zašto?	<ul style="list-style-type: none"> • Ana S. Jovanović, Društvo za strane jezike i književnosti Srbije • Marina Milovanović, Udruženje profesora španskog jezika Srbije • Anđela Ris, Društvo hispanista • Milica Mastilo, Alumni Filološkog fakulteta u Beogradu

Tabela 1. Radionice 2021/22.

Tema radionice	Realizatori
Metodika rada sa učenicima nižih razreda	<ul style="list-style-type: none"> • Ljiljana Lazarević, OŠ „Mihailo Petrović Alas”, Beograd
Razvoj višejezičnosti i nastava španskog jezika	<ul style="list-style-type: none"> • Ana S. Jovanović, Filološki fakultet u Beogradu
Učenje kroz zadatke na ranom uzrastu	<ul style="list-style-type: none"> • Milica Mastilo, Filološki fakultet u Beogradu
Upotreba jezika u nastavi španskog na ranom uzrastu	<ul style="list-style-type: none"> • Ana S. Jovanović, Filološki fakultet u Beogradu
Pedagoške situacije u nastavi stranih jezika	<ul style="list-style-type: none"> • Violeta Vlajković Bojić, Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV)

Tabela 2. Radionice 2022/23.

Od svih anketiranih (N=16), dve ispitanice uopšte nisu prisustvovala radionicama na fakultetu – po jedna osoba iz svake generacije. Dvanaest ispitanika i ispitanica, od kojih nisu svi/e prisustvovali/e svim održanim radionicama, ističu sledeće radionice kao značajne: *Metodika rada sa učenicima nižih razreda* (n=6), *Pedagoške situacije u nastavi stranih jezika* (n=3), *Upotreba jezika u nastavi španskog na ranom uzrastu* (n=2) i *Učenje kroz zadatke na ranom uzrastu* (n=2). Pored toga, iako nije reč o radionici, jedna ispitanica navodi konferenciju *Profedepeques*. Možemo zaključiti da su navedene radionice i teme koje obrađuju posebno značajne za profesionalni razvoj praktikanata i praktikantkinja, budući da im omogućavaju da promisle o konkretnim situacijama na primerima iz nastavne prakse pre ulaska u učionicu, kao i da uz mentorstvo i timski rad osnaže određene segmente pripreme časa za đake osnovnoškolskog uzrasta. Uzimajući u obzir činjenicu da nisu svi/e praktikanti i praktikantkinje učestvovali/e u svim organizovanim radionicama, postavlja se pitanje o potrebi rekonceptualizacije

radionica. Naime, prisustvo na njima nije bilo obavezno, budući da je sama priroda programa „Španski u *Alasu*” bila volonterska. Možda u budućnosti treba razmisliti o obaveznosti pohađanja svih radionica, kako bi se na taj način maksimalno iskoristili njihovi potencijali i uticaji na profesionalni razvoj učesnika i učesnica u programu. Kada je reč o vannastavnim edukacijama u vezi sa metodikom nastave stranog jezika, samo jedna ispitanica, pripadnica generacije 2021/22, potvrđuje da je bila u prilici da ih pohađa. Ona navodi da pohađa kurseve na internetu, da prati video-snimke iskusnih profesora na temu nastave stranih jezika i da razmenjuje iskustva sa kolegama i kolegamicama koji predaju strane jezike. Budući da su ispitanici i ispitanice u procesu inicijalnog obrazovanja nastavnika, sasvim je razumljivo da je svest o potrebi za kontinuiranim usavršavanjem još uvek slabo razvijena. Ovaj podatak, međutim, treba uzeti u obzir prilikom organizovanja novog ciklusa radionica za narednu generaciju praktikanata i praktikantkinja u „*Alasu*”.

Ispitanici i ispitanice su časove pripremali, pre svega, timski (n=10), potom uglavnom samostalno (n=4), uglavnom timski (n=1) i samostalno (n=1). Časove su držali timski (n=7), samostalno (n=4), uglavnom samostalno (n=4) i uglavnom timski (n=1). Navedeni podaci ukazuju na visok nivo spremnosti za timski rad, posebno kada je reč o pripremi nastave.

Po dve osobe u svakoj generaciji bile su zadužene za jedan razred, a broj đaka kojima su držale nastavu varira od četiri do dvadeset, što je takođe uticajan faktor u procesu pripreme časa i organizacije samog nastavnog materijala. Prosečan broj održanih časova u okviru prakse u „*Alasu*” je četrnaest: trinaest u generaciji 2021/22. i petnaest u generaciji 2022/23.

Centralni deo ankete ispituje značaj različitih vidova podrške u pripremi i realizaciji časa, te promišljanju vlastitog učešća u projektu. Kao glavni vidovi podrške na projektu ističu se: program nastave i učenja za svaki razred obuhvaćen projektom, koji sadrži nastavne teme, ishode učenja i sadržaje časa; povratna informacija na *Trello* platformi; radionice na fakultetu; povremene konsultacije; interakcije u *WhatsApp* grupi, koja objedinjuje učesnike i učesnice obe generacije koje su u fokusu ovog istraživanja. Oni/e su na Likertovoj skali od 1 do 5 označili/e koji od navedenih vidova podrške su im bili od veće ili manje pomoći tokom prakse na projektu.⁵ U Tabeli 3. prikazani su njihovi odgovori u vidu srednjih vrednosti.

⁵ Na pomenutoj skali, značenja su sledeća: 1 – uopšte ti nisu pomogli, 2 – nisu ti pomogli, 3 – nisi siguran/sigurna, 4 – pomogli su ti, 5 – veoma su ti pomogli.

Vidovi podrške / Polja podrške	Program nastave i učenja	Povratna informacija na <i>Trello</i>	Radionice	Povremene konsultacije	<i>WhatsApp</i> grupa
Priprema	4.69	4.88	4.13	4.50	4.38
Realizacija	4.44	4.50	4.31	4.50	4.19
Refleksija	4.44	4.63	4.19	4.56	4.00
\bar{x}	4.52	4.67	4.21	4.52	4.19

Tabela 3. Evaluacija podrške na projektu

Prikazani rezultati govore u prilog tome da su svi navedeni vidovi podrške bili od pomoći učesnicima i učesnicama na projektu, budući da je minimalna prosečna ocena za obe generacije četiri. U pripremi časa najviše su im pomogle povratne informacije za pripreme časova, kao i program nastave i učenja, dostupni na *Trello* platformi. Kao značajna podrška u realizaciji časa ističu se povratne informacije i povremene konsultacije sa profesorkom, koje su takođe doprinele boljem promišljanju sopstvenog angažmana na projektu. Uopšteno govoreći, posebno se ističe povratna informacija na digitalnoj platformi *Trello* koja je veoma pomogla praktikantima i praktikantkinjama u svim razvojnim segmentima, pre svega u pripremanju časova, a potom i u njihovoj realizaciji ($\bar{x}=4.67$). S druge strane, interakcije u *WhatsApp* grupi, iako su u velikoj meri doprinele profesionalnom razvoju, ipak su najslabije ocenjene ($\bar{x}=4.19$).

Povratnu informaciju na *Trello* platformi (podrška u pripremi nastave) najbolje su ocenile obe generacije. Kada govorimo o podršci za realizaciju časa, u generaciji 2021/22. najbolje su ocenjene konsultacije ($\bar{x}=4.38$), a u generaciji 2022/23. povratna informacija na digitalnoj platformi ($\bar{x}=4.88$). Za generaciju 2021/22, boljem promišljanju vlastitog učešća u projektu najmanje su doprinele radionice ($\bar{x}=3.88$), dok su za generaciju 2022/23. to bile interakcije u *WhatsApp* grupi ($\bar{x}=4.00$). Ovakva percepcija metodičke podrške može se objasniti činjenicom da je prva generacija bila mnogo aktivnija u *WhatsApp* grupi od generacije 2022/23, s obzirom na to da su praktikanti i praktikantkinje te generacije gotovo svakodnevno delili/e utiske sa časova, razmenjivali/e nastavne izazove, ideje, dileme i sl.

Ispitanici i ispitanice su izneli i konstruktivne predloge za unapređenje projekta. Među predlozima se ističe potreba za saradnjom sa roditeljima ($n=6$) i učiteljicama ($n=4$). Jedna praktikantkinja generacije 2022/23. predlaže umrežavanje

sa učiteljicama u cilju sprovođenja projektne nastave. Dakle, vidna je potreba za unapređenjem saradničkih kompetencija (up. Jovanović & Mastilo 2022). Pored toga, oni/e predlažu kreiranje dokumenta sa čestim greškama u pripremi časova i smernicama za metodičko-pedagoški rad. Predlažu takođe i učestalije konsultacije i radionice, kao i posete časovima u školi. Treba napomenuti da je mentorka prisustvovala pojedinim časovima generacije 2021/22, tako da su praktikanti i praktikantkinje imali priliku da dobiju personalizovane povratne informacije u vezi sa realizacijom časa. U generaciji 2022/23. to nije bio slučaj. U nastavku izdvajamo tri komentara koja ilustruju gorenavedene potrebe, ali i ukazuju na zanemarene teme. Sva tri komentara dali su učesnici projekta iz generacije 2021/22.

Komentar 1. „[Potrebne su] Radionice/konsultacije na nedeljnom/mesečnom nivou gde bi učestvovali svi predavači i razmenjivali ideje za časove i detaljnije proučavali plan i program. Ukoliko je moguće da se sve to odradi po tematskim celinama (npr. pozdravi, porodica, delovi kuće, itd.), u tom slučaju bi bolje razumeli i proučili ključne razlike u nivoima jezika koji se pohađaju u različitim razredima. Takođe, smatram da je korisno da se radionice kao što je *Enfoque por tarea* odrade pre prakse u školi, kako bi predavači bili upoznati sa metodom koju koriste i kako bi je kroz pripreme časova usavršavali. Smatram da bi bilo dobro da se pred samu praksu odradi radionica o metodama učenja koje se koriste, gde bi svaki student ili predavači u paru pravili prezentacije za određenu metodu učenja i to bi im bio dobar uvod za samu pripremu časova i dobijanje ideja. Ovo bi zahtevalo veće učešće, kao i više vremena, ali smatram da je timski rad najbitniji za unapređenje projekta :-)”

Komentar 2. „Bilo bi korisno da se malo više posveti pažnja tome kako održati pažnju na času, kako rešavati neke situacije kada učenik nije zainteresovan, kada se učenicima ne dopada ono što rade, kako odgovarati na neka pitanja koja deca obično postavljaju, a nemaju mnogo zajedničkog sa nastavom, itd. Mislim da je danas relativno lako doći do materijala za čas i osmisli ga, ali je najveći izazov pedagoška strana časa i izgraditi odnos pun poverenja, poštovanja i ljubavi sa učenicima.”

Komentar 3. „Rekao bih [da je potrebna] veća povezanost onih koji učestvuju. Nedeljna druženja i razgovori o časovima koji su bili. Nekako pruža osećaj da ipak niste sami u projektu i da delite isto iskustvo sa drugima. Dve glave misle bolje od jedne. Više razgovora o osećanjima i emocijama onih koji drže časove. Takođe, šta im je teško, zahtevno, izazovno, zabavno, jednostavno, korisno. Neka se otvore da pričaju o vlastitim osećanjima, da ih dele sa drugima, jer mi se čini da emocije ostaju zanemarene u potrebi da se osmisli što bolji čas. Kako ste se osećali dok ste osmišljavali čas, itd.? :)”

Komentari koje smo izdvojili i naveli ukazuju na visok stepen promišljanja o potrebama nastavnika i nastavnica u procesu inicijalnog obrazovanja. Vidno je da su praktične veštine i primenljiva znanja za rad sa decom, kao i potreba za bližom

saradnjom svih učesnika i učesnica u tom procesu, osnovne potrebe naše ciljne grupe. U tom svetlu, treba istaći da su jedan praktikant i jedna praktikantkinja iz generacije 2021/22. pružali podršku i pomoć narednoj generaciji praktikanata i praktikantkinja, kako u vidu komentara u *WhatsApp* grupi tako i kroz deljenje iskustava i razmenu ideja na sastancima i radionicama kojima su dobrovoljno prisustvovali. Poslednji komentar indirektno skreće pažnju na važnost brige o mentalnom zdravlju nastavnika i nastavnica, što može postati tema jedne od radionica u okviru narednog projektnog ciklusa.

Poslednji zahtev ankete donosi prostor za dodatne komentare. Ovu opciju iskoristilo je devet ispitanika i ispitanica koji su projekat doživeli/e kao vredno iskustvo. Oni/e navode da je potrebna promocija projekta i na ranijim godinama studija, kako bi oni/e koji/e žele da se bave nastavničkim pozivom imali priliku da iskuse praktičan rad u nastavi. Izdvajaju se tri esejska komentara – prvi, praktikantkinje iz generacije 2021/22, drugi i treći, praktikantkinjâ iz generacije 2022/23.

Komentar 1. „Ovaj projekat mi je dosta pomogao u prevazilaženju strahova i nesigurnosti koje sam imala po završetku fakulteta. Sam rad sa decom, kao i priprema časova mi je pomogla da razvijem svoje veštine, kao i da vidim gde grešim u radu. Ono što mi se jako dopada je sloboda pri kreiranju časa i podržavanje naše kreativnosti. Ukoliko su postojale greške u nekim koracima, one nikad nisu bile zamenjene ili poništene, već se od nas tražilo da svoju zamisao poboljšamo i svedemo. Takođe, projekat mi je dao uvid u razlike između teorijske pripreme časa i njegove realizacije, tj. kako mogu da nas sačekaju mnoge nepredvidive situacije koje promene tok časa. :-) Nadam se da ćemo biti sve brojniji i da će ova naša zajednica svake godine biti uspešnija. :-)”

Komentar 2. „Jedinstvena prilika za sticanje novih znanja, veština, pa samim tim i samopouzdanja koje je potrebno mladim nastavnicima i nastavnicama kako bi se ohrabрили za rad u školi, ali generalno u nastavi. Za mene je ovo bilo izuzetno iskustvo budući da se nikada ranije nisam oprobala u ulozi učiteljice/nastavnice/profesorka, i verujem da je od koristi svim početnicima. Posebno važno je i to što smo, pored prilike da sami planiramo časove, osmišljavamo aktivnosti i sprovodimo ih na časovima, imali mogućnost da čujemo povratne informacije o našem radu i tako dodatno unapredimo naš rad. Puno hvala na ukazanoj prilici :)”

Komentar 3. „Divno iskustvo koje mi je dalo priliku da bolje upoznam sebe, unapredim svoj rad, uvidim greške i vidim kako se teorija primenjuje i koliko je zapravo moguće upotrebiti znanje sa metodičkih predmeta. Drago mi je da sam učestvovala, jer sam upoznala pre pametne mališane i nadam se da sam bar malo pomogla da zavole španski.”

Komentari koje smo naveli ukazuju na duboku refleksiju o ishodima projekta, a među ishodima se izdvaja osnaživanje studenata i studentkinja da se bave

nastavničkim pozivom, podizanje samopouzdanja u nastavničkom radu, te značaj povratne informacije u procesu osnaživanja. Možemo zaključiti da su učesnici projekat doživeli kao podršku razvoju pre svega profesionalnih, ali i ličnih kompetencija za nastavnički poziv. To je u skladu sa činjenicom da je studentima i studentkinjama u inicijalnom obrazovanju potrebna praksa u realnim uslovima kako bi mogli da razvijaju svoj nastavni potencijal (Jovanović & Filipović 2013: 285). U tom svetlu, važno je istaći da su obe generacije praktikanata i praktikantkinja ostale umrežene putem *WhatsApp* grupe u kojoj čine jednu delatnu zajednicu koja razmenjuje informacije o metodičkoj praksi i edukacijama, potencijalnom zaposlenju i drugim događajima od interesa, a iznad svega nudi jedan vid podrške u rešavanju različitih kritičnih situacija kada je sama praksa u školi u pitanju.

Metodička podrška u programu učenja zalaganjem u zajednici tokom projekta „Španski u *Alasu*“, kao i sam projekat, bili su od velikog značaja većini praktikanata i praktikantkinja (n=10). Jedna od učesnica ukazala je na potrebu diseminacije projekta: „Projekat je od izuzetnog značaja za studente jer je jedina prilika upoznavanja sa pravom atmosferom u kojoj će većina raditi. Volela bih da se mnogo više priča ovom projektu“, dok je druga učesnica pak istakla sledeće: „Volela bih da ovakvih projekata bude i više“. Uz pomoć smernica i podrške od strane koordinatorke, praktikanti i praktikantkinje su časove uspešno realizovali/e.

Iako su postojali izazovi u toku stručne prakse u okviru projekta, pohađanje kurseva iz *Primenjene lingvistike* na Filološkom fakultetu, pre uključenja u projekat većina je označila kao veoma korisno i relevantno iskustvo, budući da im je to dalo smernice za pripremu i organizaciju časa, kao i smernice za samu realizaciju časova. Stoga, izazovi pred kojima su se učenici projekta našli su bili priprema, organizacija i realizacija časova. Što se realizacije časa tiče, kao značajan izazov ističu se pedagoške situacije: kako zadobiti pažnju učenika i učenica, kako ih motivisati za učešće na času, kako odgovoriti na zahteve koji nisu u vezi sa časom, itd. Jedna od učesnica navela je i potencijalno krizne situacije kao moguće izazove, te je veoma važno odgovoriti na pitanje: kako „se treba prilagođavati učenicima i njihovim potrebama, kako na adekvatan način obraditi temu da bi se razvijale kompetencije, [...] kako da svi budu uključeni bez obzira na njihove razlike“.

Rezultati istraživanja pokazuju da program učenja zalaganjem u zajednici u velikoj meri doprinosi razvoju profesionalnih kompetencija, budući da su svi vidovi metodičke podrške u sva tri polja podrške (priprema, realizacija, refleksija) dobili prosečne ocene između 4.19 i 4.67. Pored toga, program doprinosi i razvoju metakognitivne svesti o sticanju i razvoju profesionalnih kompetencija za nastavnički poziv, čemu najviše doprinose povratne informacije za pripreme časova i konsultacije

sa mentorkom. Učešće u projektu je, takođe, omogućilo praktikantima i praktikantkinjama da prepoznaju sopstvene potrebe u inicijalnom obrazovanju nastavnika, koje se mogu objediniti u tri dimenzije: pedagoške kompetencije, metodičke kompetencije i saradničke kompetencije. Njima se potom može dodati i potreba za brigom o mentalnom zdravlju nastavnika.

Kao jedan od problema u analizi rezultata ankete javlja se činjenica da su praktikanti i praktikantkinje generacije 2021/22. anketu popunili skoro godinu dana nakon završetka angažmana na projektu, te je moguće da su pojedini utisci izbledeli. S druge strane, može biti da je upravo vremenska distanca omogućila objektivniju procenu iskustva, na šta ukazuju pojedini komentari.

5. ZAKLJUČAK

Kada je reč o inicijalnom obrazovanju nastavnika i nastavnica španskog jezika, možemo zaključiti da su projekti učenja zalaganjem u zajednici, poput „Španskog u *Alasu*”, sa neposrednim uključivanjem u nastavnu praksu i dobijanjem blagovremenih povratnih informacija u vezi sa pripremom časova, od velikog značaja za razvoj nastavničkih kompetencija, posebno onih koje se tiču podučavanja na ranom uzrastu.

Program učenja zalaganjem u zajednici je komplementaran s metodičkim predmetima na osnovnim i master akademskim studijama na univerzitetima u Srbiji na kojima se školuju budući/e nastavnici i nastavnice španskog kao stranog jezika (v. Jovanović & Mastilo 2022: 83–86), stoga bi bilo veoma korisno da se ovaj program, kao značajna pedagoška podrška, uvede u nastavnu praksu.

Rezultati istraživanja pokazali su da program poput „Španskog u *Alasu*” doprinosi profesionalnom razvoju budućih nastavnika i nastavnica španskog kao stranog jezika s obzirom na to da su kroz ovaj program učesnici i učesnice obučavani/e kako da pripreme, organizuju i realizuju časove, kao i kako da unaprede svoja znanja i veštine za dalji rad. Iznad svega, vrednost njihovog učešća u projektu ogleda se u razvoju kritičke svesti, promišljanja o sopstvenoj ulozi u projektu, kao i o nastavnoj praksi. Dakle, učenje zalaganjem u zajednici podstaklo je metakognitivnu svest o sticanju i razvoju nastavničkih kompetencija, budući da su praktikanti i praktikantkinje promišljali/e o sopstvenoj nastavničkoj ulozi, svojim kompetencijama i svojoj praksi u vidu realizacije časa. Ono takođe utiče na prepoznavanje sopstvenih potreba u inicijalnom obrazovanju nastavnika i nastavnica (kako unaprediti rad, razviti veštine, kako prevazići izazove, strahove i nesigurnosti od rada u učionici, kako steći samopouzdanje u profesionalnom razvoju i radu).

Na posletku, važno je ponoviti da je projekat „Španski u Alasu” proizvod volonterskog rada i entuzijazma pojedinaca, kao i da nije lukrativne prirode. Praksa u Alasu nije obavezna za studente i studentkinje Filološkog fakulteta u Beogradu, već je ona njihov slobodan izbor. Uzimajući u obzir njihove komentare i benefite ovog projekta, nadležne institucije, odnosno fakulteti na kojima se obrazuju nastavnici i nastavnice stranih jezika, treba da razmotre ideju o sklapanju bilateralnih sporazuma sa osnovnim školama u svojoj okolini kako bi uvođenje ovakvog vida stručne prakse mogli da uvrste u kurikulume metodičkih predmeta.

LITERATURA

- Bleichenbacher, L., Goullier, F., Rossner, R. & Schröder, A. (2019). *Teacher competences for languages in education: Conclusions of the project*. Council of Europe, ECML.
- Dörnyei, Z. (2003). *Questionnaires in Second Language Research: Construction, Administration and Processing*. Mahwah, New Jersey/London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Ellis, R. et al. (2020). Methodology of task-based language teaching, in *Task-Based Language Teaching: Theory and Practice*, ed. R. Ellis et al. (Cambridge University Press): 208–240.
- Ellis, R. (2017). Task-based language teaching, in *The Routledge Handbook of Instructed Second Language Acquisition*, ed. S. Loewen & M. Sato (New York: Routledge): 108–125.
- Ellis, R. (2000). Task-based research and language pedagogy. *Language Teaching Research* 4 (3): 193–220.
- Hale, A. (1999). Service-learning and Spanish: A Missing Link, in *Construyendo Puentes (Building Bridges): Concepts and Models for Service-Learning in Spanish*, ed. J. Hellebrandt & L. Varona (New York: Routledge): 9–31. <https://doi.org/10.4324/9781003443636>
- Howard, J., Ed. (2001). Service-learning course design workbook. *Michigan Journal of Community Service Learning*, Companion Volume. Pristupljeno 10. 6. 2023. URL: <<https://eric.ed.gov/?id=ED457774>>.
- Jansen, H. (2013). La lógica de la investigación por encuesta cualitativa y su posición en el campo de los métodos de investigación social. *Paradigmas: Una Revista Disciplinar de Investigación* 5 (1): 39–72. Pristupljeno 10. 6. 2023. URL: <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4531575>>.
- Jovanović, A. (2023). Chapter 9. A service-learning program for multilingual education at an early age: Tandem teaching experiences, in *Handbook of*

- Research on Training Teachers for Bilingual Education in Primary Schools*, ed. J. L. Estrada Chichón & F. Zayas Martínez (Hershey, PA: IGI Global): 186–207.
- Jovanović, A. (2024). Educación para la enseñanza de español en la edad temprana: experiencias de un programa aprendizaje-servicio. *HispSerb2022: zbornik radova sa trećeg nacionalnog skupa hispanista održanog 9. i 10. aprila 2022. godine*. Novi Sad: Filozofski fakultet. U pripremi.
- Jovanović, A. & Mastilo, M. (2022). Formación de profesores de ELE para la enseñanza formal de los niños de la edad temprana: el caso de Serbia. *Anali Filološkog fakulteta* 34 (2): 77–100. doi.org/10.18485/analiff.2022.34.2.5
- Jovanović, A., Šifrar Kalan, M., Mastilo, M. & Kovač, J. (2022). *Profedepeques: La guía para la enseñanza temprana del español como lengua extranjera*. Con el prólogo de Jelena Filipović. Belgrado: Asociación de Profesores de Español en Serbia, Facultad de Filología de la Universidad de Belgrado. Pristupljeno 5. 6. 2023. URL: <<http://www.profedepeques.apes.edu.rs/>>.
- Jovanović, A. & Filipović, J. (2013). Spanish teacher education programs and community engagement. *Hispania* 96 (2): 283–294.
- Raković, S. & Perić Prkosovački, B. (2020). *Učenje zalaganjem u lokalnoj zajednici*. Novi Sad: Kolping društvo Srbije. Pristupljeno 15. 6. 2023. URL: <https://www.clayss.org.ar/04_publicaciones/SL-EE_SERBIAN.pdf>.
- Swick, K. J. (2001). Service-learning in teacher education: Building learning communities. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas* 74 (5): 261–264. doi.org/10.1080/00098650109599204
- Vázquez López, M. (2009). Aplicaciones prácticas del enfoque por tareas. *MarcoELE. Didáctica del español como lengua extranjera. Expolingua* 1996 9: 237–262.
- Verducci, S. & Pope, D. (2001). Rationales for integrating service-learning in teacher education, in *Service-Learning in Teacher Education: Enhancing the Growth of New Teachers, Their Students, and Communities*, ed. J. B. Anderson, K. J. Swick & J. Yff (Washington DC: AACTE Publications): 2–18. Pristupljeno 15. 6. 2023. URL: <<https://eric.ed.gov/?id=ED451167>>.
- Willis, J. (1996). *A Framework for Task-based Learning*. London: Longman.

Milica A. Mastilo
University of Belgrade

Jelena M. Kovač
University of Belgrade

METHODOLOGICAL SUPPORT DURING SERVICE-LEARNING PROGRAM: AN
EXAMPLE OF “SPANISH AT ALAS”

Summary

The teaching process is a very complex educational process in which it is important to take care of all the mechanisms used in the classroom in order to provide purposeful and effective learning. In this paper we deal with a methodological support in the service-learning program, with a focus on its perception and reception during the “Spanish at Alas” project. In the focus of the teaching process itself is a task-based foreign language teaching at an early age. Therefore, we will represent the research conducted at the Department of Iberian Studies at the Faculty of Philology, University of Belgrade. The research includes two generations of pre-service Spanish teachers who participated in the “Spanish at Alas” project. To collect data for the purposes of this research, we created a survey in Google Forms. The aim of the research was to show to what extent directed guidance through methodological practice can enable future teachers to apply the approach of teaching through the task in teaching Spanish as a foreign language, to develop critical reflection and to encourage self-reflection on the work, as well as on the teaching process itself. Namely, the students taught Spanish as a foreign language at the Elementary School “Mihailo Petrović Alas” in Belgrade to students of the first, second, third and fourth grades in 2021/2022 and 2022/2023 school years. During that period, they were provided with different kinds of support (meetings, workshop, regular feedback on their lesson preparations, consultation with the mentor, etc.). The results of the research showed that the guidance through the lesson preparation and methodological support contributed that the students overcame professional challenges, went beyond the framework of the traditional approach to teaching, and they left the service-learning program empowered the service-learning program.

Key words: methodological support, service learning, pre-service teachers, task-based teaching, teaching at an early age, Spanish at *Alas*.

Primljeno: 31. 7. 2023.
Prihvaćeno: 9. 12. 2023.